

Een ongemakkelijke waarheid

Het bestand aan schieraal is met 75 procent gedaald.

TEKST

Jaap Quak

ILLUSTRATIES

Janny Bosman en Sportvisserij Nederland

De aal is waarschijnlijk een van de meest onderzochte vissoorten in Europa. Dat is begrijpelijk voor een vissoort met zowel een zeer complexe biologie als een soort die door verschillende oorzaken zwaar onder druk staat. De laatste onderzoeksgegevens duiden helaas niet op een herstel van de aalstand.

In 2007 werd de EU-Aalverordening van kracht. Deze verordening heeft als doel de bescherming en het duurzame gebruik van de aal in Europa. In het kielzog van de verordening is zowel het wetenschappelijk onderzoek als het verzamelen en analyseren van data over de aal flink toegenomen. Drie internationale wetenschappelijke onderzoeks- en adviesinstituten (ICES, EIFAAC, GFCM) hebben hiervoor de Working Group Eel (WGEEL) ingesteld. Het belangrijkste doel is te rapporteren over de toestand van de aalpopulatie en te adviseren over de ontwikkeling en uitvoering van de EU-Aalverordening. De WGEEL is een internationale expertgroep rond de aal. De groep kwam in oktober dit jaar in Griekenland bijeen om zich te buigen over de laatste stand van zaken rond de aal. Belangrijk materiaal hiervoor zijn de gegevens die de verschillende lidstaten verzamelen over onderwerpen als de glasaalintrek, sterftfactoren, visserij en de ontwikkeling van het bestand. Wageningen Marine Research (WMR) rapporteert over de toestand in Nederland. In dit artikel een overzicht van de belangrijkste uitkomsten.

Combinatie van factoren

De Europese aalstand is na 1980 sterk achteruitgegaan, met als meest waarschijnlijke oorzaak een combinatie van factoren: verontreiniging, zwemblaasparasiet, visserij, achteruitgang leefgebied, sterfte door gemalen en waterkracht en mogelijk andere factoren die nog niet bekend zijn. Na het aanhoudend luiden van de noodklok door wetenschappers is in 2007 de EU-Aalverordening ingesteld. De aalverordening stelt dat de negatieve menselijke invloed op de aal dient te verminderen. Met per lidstaat te nemen maatregelen dient de hoeveelheid (biomassa) uittrekkende schieraal te worden vergroot. Als een norm hiervoor geldt 40 procent van de biomassa die uit zou kunnen trekken als er geen sterfte door menselijke invloed zou zijn. De EU heeft echter geen termijn verbonden aan deze verbeteropgave voor de aal. De verordening schrijft ook voor dat alle lidstaten het aalherstel planmatig dienen op te pakken en uit te voeren en over de resultaten aan 'Brussel' dienen te rapporteren. Monitoring op de ontwikkeling van het bestand is eveneens verplicht. De WGEEL houdt de data uit deze monitoring jaarlijks tegen het licht.

Maatregelen Nederland

Ook Nederland heeft verschillende maatregelen getroffen. Zo is een gesloten tijd voor de beroepsmatige aalvisserij ingesteld (van 1 september tot en met 30 november). Aanvullend is de aalvisserij in een aantal wateren gesloten in verband

De intrek van glasaal uit zee naar het binnenwater blijft onverkort laag.

met de dioxineproblematiek. Daarnaast wordt de visvriendelijkheid van gemalen verbeterd en via het KRW-programma gewerkt aan verbetering van de migratieknelpunten. Sportvisserij Nederland is op eigen initiatief in 2009 voor de binnenwateren overgegaan op het verplicht terug zetten van door sportvisserij gevangen aal. Glasaalintrek nog steeds historisch laag

Onverkort laag

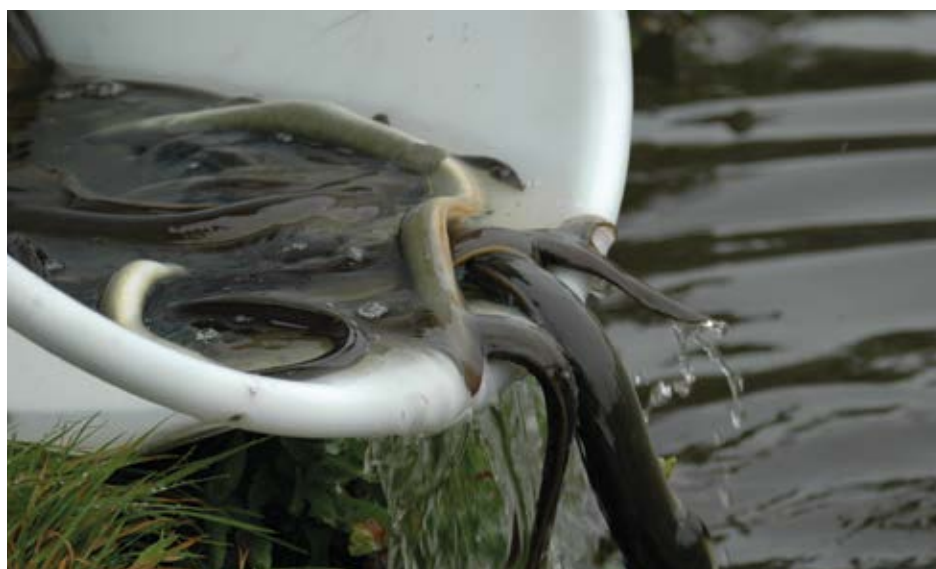
De intrek van glasaal uit zee naar het binnenwater bleef onverkort laag. Voor het Noordzeegebied bedroeg de intrek in 2017 slechts 1,6 procent in vergelijking met de

hier uitgedrukt als het gemiddeld aantal glasalen per trek kruisnet, periode april/mei (glasaal-index). Voor 2017 is de index bepaald op 2,3.

Binnen de Aalverordening is gereguleerde visserij op glasaal toegestaan. Zo is er nog steeds glasaalvisserij in Frankrijk, Engeland, Spanje, Portugal en Italië. In 2017 werd totaal 57 ton glasaal gevangen. Dit is slechts een paar procent van de glasaalvangst rond 1980 (2000 ton). Ook in Marokko is er visserij op glasaal. Data hierover ontbreken: Marokko valt namelijk niet onder de EU-Aalverordening.

Rode aal en schieraal

Ook voor de rode aal en schieraal zijn datseries opgesteld. Analyse hiervan toont aan dat Europees gezien het bestand met circa 75 procent is gedaald in vergelijking met de referentieperiode. Wat betreft de zogenoemde visserij onafhankelijke monitoring zijn de data van de NIOZ-fuik bij Texel van belang. Met deze grote fuik wordt al sinds 1960 op dezelfde locatie dagelijks de vangst geregistreerd, waaronder ook aal. De aalvangsten worden hierbij uitgedrukt in aantal aal/fuik-etmaal (catch per unit effort, CPUE). De CPUE bedroeg 0,14 in 2015 en 2016. Deze CPUE was weliswaar de hoogste

Ondanks maatregelen als het over de dijk zetten van de aal is er geen sprake van herstel.

intrek in de (referentie) periode 1960-1980. Voor de rest van Europa was de intrek 8,6 procent ten opzichte van de referentie.

Voor Nederland wordt de intrek van glasaal al decennialang bij Den Oever (Afsluitdijk) onderzocht. De intrek wordt

sinds 1995, maar nog steeds maar een fractie van een CPUE van 6,0 – 7,0 begin jaren tachtig en een CPUE van 25 rond 1970. Vergeleken met de CPUE van begin jaren tachtig, ligt de huidige CPUE van de NIOZ-fuik in de orde van grootte van enkele procenten en is daarmee vrijwel identiek aan de glasaalcijfers. Andere

aalcijfers zijn door WMR gedestilleerd uit het onderzoeksprogramma 'Actieve monitoring kustwateren'. De laatste data wijzen op < 1 aal per hectare. Rond 1980 werden er in deze monitoring meer dan 20 alen per hectare gevangen. Sinds 1990 wordt het IJsselmeer-Markermeer met de elektrokor bemonsterd, de nadruk ligt hierbij op het monitoren van de aalstand. Ook hieruit blijkt dat de aalpopulatie in beide systemen zeer sterk is afgenomen, waarbij het IJsselmeer nog net iets beter scoort dan het Markermeer.

Historisch laag niveau

Afgaande op berichten in diverse media en geluiden in wandelgangen, lijkt het wat

beter te gaan met de aal dan wel de aanvangsten. Met zeer positieve geluiden over de aanvoer op de IJsselmeerafslag en goede vangsten in 'het Zeeuwse' als voorbeeld. Het is te begrijpen dat sportvissers uit sommige delen van het land zich afvragen of het meeneemverbod nog wel nodig is. De WGEEL-data en analyses tonen aan dat er Europees gezien geen wetenschappelijke onderbouwing is van enige vorm van herstel. De trendcijfers blijven op een historisch laag niveau. Ook de Nederlandse data wijzen niet bepaald op een verbetering op populatieniveau. Mogelijke verklaringen voor de hier en daar wat positieve berichten zouden kunnen zijn:

- De glasaal uit de wat hogere intrekjaren 2013 en 2014 (index 4,9 resp. 4,6) is inmiddels aan de maat en wordt inmiddels gevangen.
- De glasaalintrek in Zuidwest-Nederland is wat hoger dan het berekende cijfer voor het Noordzeegebied. Het is niet denkbeeldig dat een deel van de glasaal via de Kanaalroute migreert, de Zeeuwse wateren binnentrekt en daar recruteert binnen de rode aal-populatie.
- De glasaal trekt veel minder ver het binnenwater op dan vroeger waardoor er in de kustzones (relatief) hogere concentraties glasaal optreden en opgroeien. De oorzaak hiervoor kan liggen in de sterke achteruitgang van de populatie zelf: er is voor glasaal geen concurrentiedruk meer als prikkel om verder landinwaarts te trekken. Ook het ontbreken van geurstoffen van soortgenoten uit het bovenstroomse gebied kan een verklaring zijn voor het blijven 'hangen' van glasaal in de kustzone (zie VISionair nummer 45).
- Het algemene beeld is dat de aal veel langer en daarmee ook zwaarder is geworden. De verklaring hiervoor is dat bij de achteruitgang van de populatie het aandeel vrouwtjes toeneemt. Deze

Het meest recente wetenschappelijk advies stelt dat de aalstand zich (nog steeds) buiten de veilige biologische grenzen bevindt

De aal is een van de meest onderzochte vissoorten van Europa.

worden beduidend groter en zwaarder dan mannetjes. De relatie tussen geslachtsontwikkeling (seks-ratio's) en populatiedichtheid blijkt uit verschillende onderzoeken. Voor de visserij betekent dit dat de vangsten in kilo's of tonnen veel minder snel afnemen dan de aantallen aal. Samen met de relatief hoge prijzen (op zich al een duiding van schaarste) kan dit betekenen dat bedrijfseconomisch de aalvisserij nog wel van betekenis kan blijven bij sterk dalende aantallen.

- Er is 'gewenning' aan de huidige omvang van de aalstand. Wat in de historie werkelijk rijke aalbestanden waren, raakt steeds verder uit het collectieve (visserij) geheugen. Wat (glas) aal meer geeft dan al snel een verdubbeling van vangsten en een beeld dat het beter gaat. Maar op de schaal van de populatie, de referentie en de nagestreefde doelen, is een dergelijke lokale verbetering niet meer dan marginaal en op basis van de glasaalcijfers 2015-2017 helaas waarschijnlijk ook van korte duur.

Eén populatie

De Europese aal dient biologisch te worden beschouwd als één populatie. De toestand van de populatie kan dan ook uitsluitend op Europees niveau worden beoordeeld en bij voorkeur op basis van data uit het gehele leefgebied. Het meest recente wetenschappelijk advies stelt dat de aalstand zich (nog steeds) buiten de veilige biologische grenzen bevindt. De recrutering is zeer laag. De huidige exploitatie van de soort is niet duurzaam. Het advies stelt verder dat de door de mens veroorzaakte aalsterfte zo dicht

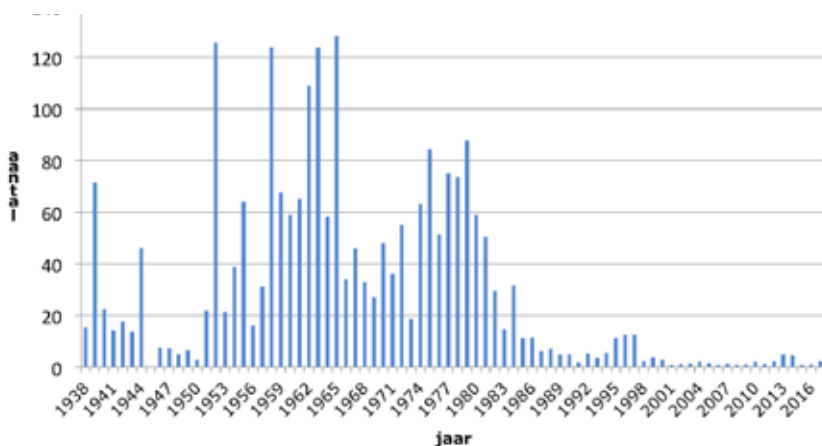

Het algemene beeld is dat de aal steeds langer er dikker wordt.

mogelijk bij nul dient te komen totdat er hard bewijs is van een toename van de populatie en de doelstellingen van de Aalverordening zijn bereikt. Anno 2017 verkeert de aal dus nog steeds in bijzonder zwaar weer. Het sterk verbeteren van de schieraaluittrek is nog nauwelijks gerealiseerd. Naast de beperkingen van de visserij – sport en beroep – zullen meer maatregelen nodig zijn, zoals het beëindigen van sterfte door turbines (waterkracht) en gemalen en het herstel van migratieroutes en leefgebieden. Op basis van de huidige kennis en beschikbare data verwacht WGEEL dat er nog een zeer lange weg is te gaan. 'Decennia' – op zijn minst – is de binnen aalwetenschappers gedeelde opvatting.

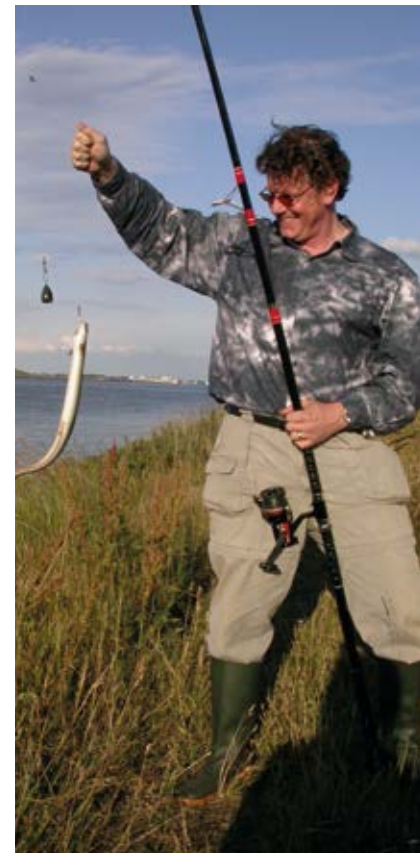
Vrije migratie tussen zoet en zout blijft van levensbelang voor de aal.

Gemiddeld aantal glasalen per trek Den Oever 1938-2017

Meeneemverbod aal sportvisserij

Deze in 2009 ingestelde maatregel is gekoppeld aan een periodieke evaluatie. De kernvraag hierbij is: ontwikkelt zich de aalstand zich zodanig dat de terugzetsplicht kan worden opgeheven? Voor Sportvisserij Nederland is de jaarlijkse WGEEL-rapportage over de toestand van de aal en het periodieke advies van ICES/EIFAAC/GFCM koers bepalend voor deze evaluatie van het te voeren beleid. Ook voor de organisaties die deelnemen aan de projectgroep Aalherstel is het wetenschappelijk advies richtinggevend voor standpunten en activiteiten. Het opheffen van het meeneemverbod is op basis van het voorgaande niet aan de orde; er is geen enkele aanwijzing dat het feitelijk beter gaat met de aalstand. Als er al een stip aan de horizon kan worden gezet lijkt één ding vooral zeker: een structurele verbetering van de aalstand lijkt nog ver weg. Eerder valt een aanscherping van maatregelen te verwachten. Zo zal in december de EU-Visserijraad een besluit nemen over een mogelijk verbod op de visserij op aal >12 cm in alle zee- en kustwateren. Duidelijk ook een indicatie dat het nog verre van goed gaat met de aal. ■

Het meeneemverbod voor sportvissers blijft gehandhaafd.